

**СЎЗ САНЪАТИ
ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ**
4 ЖИЛД, 2 СОН

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ
ИСКУССТВО СЛОВА**
ТОМ 4, НОМЕР 2

**INTERNATIONAL JOURNAL
OF WORD ART**
VOLUME 4, ISSUE 2

Бош муҳаррир:

Холбеков Муҳаммаджон
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Тўхтасинов Илҳом
ф.ф.д., доцент (Ўзбекистон)

Таҳрир хайъати:

Назаров Бахтиёр
академик (Ўзбекистон)

Якуб Умарўгли
ф.ф.д., профессор (Туркия)

Алмат Улви Биннатова
ф.ф.д., профессор (Озарбайжон)

Бокиева Гуландом
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким
ф.ф.д., профессор (Татаристон)

Махмудов Низомиддин
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил
ф.ф.д., профессор (Россия)

Жўраев Маматкул
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахиммамед
к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Жеймс Форт
Мичиган университети (АҚШ)

Умархўжаев Мухтор
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Болтабоев Ҳамидулла
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Дўстмухаммедов Хуршид
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Сиддиқова Ирода
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Шнукашвили Тамар
ф.ф.д. (Грузия)

Юсупов Ойбек
масъул котиб, доцент (Ўзбекистон)

Главный редактор:

Холбеков Муҳаммаджон
д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Заместитель главного редактора:
Тўхтасинов Илҳом
к.ф.н., доцент (Ўзбекистон)

Редакционная коллегия:

Назаров Бахтиёр
академик (Ўзбекистон)

Якуб Умар оглы
д.ф.н., профессор (Туркия)

Алмат Улви Биннатова
д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Бакиева Гуландом
д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким
д.ф.н., профессор (Татарстан)

Махмудов Низомиддин
д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил
д.ф.н., профессор (Россия)

Джўраев Маматкул
д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахиммамед
к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Джеймс Форт
Университет Мичигана (США)

Умархаджаев Мухтар
д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло
д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Болтабаев Ҳамидулла
д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Дўстмухаммедов Хуршид
д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.
д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Сиддиқова Ирода
д.ф.н., профессор (Ўзбекистон)

Шнукашвили Тамар
д.ф.н. (Грузия)

Юсупов Ойбек
отв. секретарь, доцент (Ўзбекистон)

Editor in Chief:

Kholbekov Muhammadjan
Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)

Deputy Chief Editor
Tuhtasinov Ilhom
Ph.D. Ass. Prof. (Uzbekistan)

Editorial Board:

Bakhtiyor Nazarov
academician. (Uzbekistan)

Yakub Umarogli
Doc. of philol. sci., prof. (Turkey)

Almaz Ulvi Binnatova
Doc. of philol. sci., prof. (Azerbaijan)

Bakieva Gulandom
Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)

Minnulin Kim
Doc. of philol. sci., prof. (Tatarstan)

Mahmudov Nizomiddin
Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)

Kerimov Ismail
Doc. of philol. sci., prof. (Russia)

Juraev Mamatkul
Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)

Kurenov Rakhimmamed
Ph.D. Ass. Prof. (Turkmenistan)

Christopher James Fort
University of Michigan (USA)

Umarkhodjaev Mukhtar
Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)

Mirzaev Ibodulla
Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)

Boltaboev Hamidulla
Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)

Dustmuhammedov Khurshid
Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)

Lixodzievsky A.S.
Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)

Siddiqova Iroda
Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)

Shiukashvili Tamar
Doc. of philol. sci. (Georgia)

Yusupov Oybek
Ass. prof. (Uzbekistan) - Senior Secretary

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

Адабиётшунослик

39. Хурлиман Утемуратова ҚОРАҚАЛПОҚ ТАРИХИЙ РОМАНЛАРИДА СТИЛЬ МАСАЛАЛАРИ.....	6
40. Karimova Feruza Mo'minovna XALQ LIRIK QO'SHIQLARIDA OLOVNING RAMZIY-TIMSOLIY MA'NOLARI.....	11
41. I.S. Mannopov, Sh. S. Ismoilova AZIM HOJA IJODIDA HIKMATNAVISLIK AN'ANASI.....	17
42. Шарофат Абдурахмонова СЎНГГИ ДАВР ЎЗБЕК ҲИКОЯЧИЛИГИДА МУАЛЛИФ ОБРАЗИНИНГ ТУРЛИ КЎРИНИШДАГИ ИШТИРОКИ.....	22
43. Mukhlisa Tursunova Vakhobovna THE PLACE OF JULIAN BARNES' INGENUITY IN THE GENRE EVOLUTION OF THE ENGLISH POSTMODERN NOVEL.....	28
44. Тоирова Дилфуза Файзуллаевна ЛИТЕРАТУРНАЯ ТЕОРИЯ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА.....	34
45. Носирова Умидахон Икромовна ШЕЪРИЙ МАТНЛАРДА ШАКЛ ВА МАЗМУН УЙҒУНЛИГИ.....	39
46. Зиямухамедов Жасур Ташпулатович ПУ СЎНГЛИНГ НОВЕЛЛАЛАРИДА ҒАЙРИТАБИЙЛИК УНСУРИНИНГ ИФОДАСИ.....	48
47. Сабирова Насиба Эргашевна БАХШИЛАР РЕПЕРТУАРИ ВА ИЖРОЧИЛИК МАҲОРАТИ.....	56

Лингводидактика

48. Абдумаджитова Рано Рахимджанова СПЕЦИАЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И УСЛОВИЯ ПОДГОТОВКИ ТЕРМИНОЛОГИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ СТУДЕНТОВ АГРАРНОГО ВУЗА.....	62
49. Гулямова Мавлуда Хамитовна ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎҚИТИШДА ЛИНГВОДИДАКТИКАНИНГ АСОСЛАРИ.....	67
50. Nazarova Rano Rahimovna, Kadirova Dilfuza Alisherovna THEORETICAL ASPECT OF TECHNOLOGIES OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE AS A SECOND LANGUAGE.....	71
51. Ризаева Диляйра Шавкатовна ОСОБЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В АГРАРНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ.....	77
52. Rayxona G'ulomova CHET TILI O'RGANISH JARAYONIDA SOTSIOLINGVISTIK KOMPETENSIYANING O'RNI.....	82

53. Менлимуратова Эльмира Азатовна ОБ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕКСТОВ ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКОГО СОДЕРЖАНИЯ ПРИ ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ.....	87
54. Laylo Baxtiyarovna Davletnazarova THE NOTION OF CRITICAL PERIOD HYPOTHESIS AND ITS ROLE IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES.....	92
Таржимашунослик	
55. Abduganieva Zebuniso Abdukhafizovna LINGUOCULTURAL PECULIARITIES OF ENGLISH PROVERBS WITH ZOOMORPHISMS AND THEIR TRANSLATION PROBLEMS.....	98
56. Abdurakhmonova Zarifa Kobulovna CHALLENGES IN TRANSLATING ENGLISH IDIOMS INTO UZBEK.....	103
57. Mukumov Mahmud Xudayberdiyevich INTERPRETATION OF THE TERMS WORLD MODEL, WORLDVIEW, IMAGE OF THE WORLD IN COGNITIVE LINGUISTICS.....	108
58. Tursunov Elmurod Umrzoqovich ҲОЗИРГИ ЗАМОН ТАРЖИМАШУНОСЛИГИДА ЛЕКСИК ТАРЖИМА БИРЛИКЛАРИ НАЗАРИЯСИ.....	113
59. Гудзина Виктория Анатольевна ТИПОЛОГИЧЕСКИЕ И ИНДИВИДУАЛЬНЫЕ МАРКЕРЫ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ТЕМЫ СЧАСТЬЯ В ЛИРИКЕ АХМАТОВОЙ И ЗУЛЬФИИ.....	122
60. Ruzieva Makhfuza Khikmatovna THE TRANSLATOR'S LINGUISTIC PERSONALITY AS A COMPLEX COMMUNICATIVE PHENOMENON.....	130
Тилшунослик	
61. Mutabarkhon Eshonkulova Tadjibayevna GIGANTIC DIFFERENCES BETWEEN GERMAN AND ENGLISH.....	138
62. Abduvoitov Ravshanbek Alijonovich LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF THE TERMS RELATED TO THE “MARKET ECONOMY” CONCEPT WITHIN BUSINESS ENGLISH LEXICON.....	144
63. Erkaboyeva Saodat Yulbarsova TOPICAL ISSUES OF INTERCULTURAL COMMUNICATION.....	149
64. Hamroyeva Maftuna Rasulovna BADIY ASAR MATNIDA ANTROPONIMLARNING O'RNI (Normurod Norqobilov va Tohir Malik ijodi misolida.).....	155
65. Назарова Гулбахор ИЛМИЙ УСЛУБДА СЎЗ ЎЗЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	162

66. Jalilova Shahnoza Dilshodjon qizi KOMIL XORAZMIY VA FURQAT ASARLARIDA ESTETIK PRINTSIPLAR.....	166
67. Kabilova Sayyora METAPHOR IN NEWSPAPERS.....	170
68. Nadejda Zubareva ON COMPARATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS AND THEIR ROLE AS INTENSIFIERS IN DISCOURSE.....	176
69. Abduqahhorova Xosiyat Abdurasul qizi O'ZBEK SHEVALARIDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING QO'LLANILISHI.....	181
70. Насиба Раимназарова СУРХОНДАРЁ ХУДУДИНИНГ ЭТНОГРАФИК ВА ДИАЛЕКТАЛ ХУСУСИЯТИ.....	185
71. Khamraeva Z. Kh. SYNTACTIC FEATURES OF THE MODERN ENGLISH LANGUAGE.....	191
72. Holiqova Husnora SOME BASIC PROBLEMS OF COMPILING ENGLISH DICTIONARY.....	195
73. Yuldasheva Laziza Ravshanovna COLLOQUIALISMS AND THEIR ROLE IN THE ENGLISH LANGUAGE.....	202
74. Kambarova M.M. SPECIFIC FEATURES OF TERMS IN ARCHITECTURE AND CIVIL ENGINEERING FIELD.....	207
75. Маматкулова Фотима Аширкуловна ТИЛШУНОСЛИКДА КУЛИНАРОНИМЛАРНИНГ ЛИНГВОКУЛТУРАЛОГИК ЎРГАНИЛИШИ.....	212
76. Саидова Мухайё Умедиллоевна К. БОЛДИКНИНГ “АДАБИЁТШУНОСЛИК ТЕРМИНЛАРИНИНГ ҚИСҚАЧА ИЗОҲЛИ ОКСФОРД ЛУҒАТИ”ДАГИ ЯСАМА АДАБИЁТШУНОСЛИК ТЕРМИНЛАРИ ТАҲЛИЛИ.....	218
77. Шодикулова Азиза Зикиряевна МЕДИАМАТНЛАРИНИНГ ЛИНГВИСТИК ТАДҚИҚИ МАСАЛАСИ.....	227
78. Азиза Арслоновна Муминова РЕКЛАМА МАТНЛАРИДА УНДАШ КАТЕГОРИЯСИНИНГ СУГГЕСТИВ ТУРИ.....	233
79. Гули Тоирова Ибрагимовна ШИФОКОР НУТҚИНИНГ ЭТИКАСИ ВА УНИНГ ЛИНГВИСТИК ХУСУСИЯТЛАРИ...	237
80. Хурулбоев Шукрулло Абдулладжонович КОНВЕРСИЯ В СОЗДАНИИ НЕОЛОГИЗМА И ЕГО РОЛЬ В ГАЗЕТНОМ СТИЛЕ.....	242
81. Шаходат Усмонова МЕДИАДИСКУРСДА ЭКСПРЕССИВЛИК ТЕНДЕНЦИЯСИ.....	247

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

Abduqahhorova Xosiyat Abdurasul qizi
Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika
instituti O'zbek tili va adabiyoti kafedrası
o'qituvchisi. xosiyatabdurasulovna@mail.ru

O'ZBEK SHEVALARIDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING QO'LLANILISHI

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2021-2-69>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o'zbek shevalarida frazeologik birliklarning ifodalanishi, turg'un birikmalarning o'rganilish tarixi va taraqqiyot bosqichlari yoritib berilgan. Frazeologik birliklarning lisoniy va nolisoniy omillari, frazeologik fondning boyish manbalari, shakllanishi, adabiy tilda o'xshash va o'xshash bo'lmagan turlari bayon etiladi. Bundan tashqari, dialektal frazeologizmlarning shakllanish jarayonini mavzuiy guruhlariga bo'lish va ayrim frazeologizmlarning salbiy ma'no bo'yoqdorlik ifodalashi kabi masalalar haqida fikr-mulohazalar ifoda etilgan.

Kalit so'zlar: Adabiy til, frazeologik birliklar, dialektal birliklar, lingvistik terminologiya, lisoniy omillar, nolisoniy omillar, so'zlashuv tili, o'zlashgan iboralar, ideomalar.

Абдукахорова Хосият Абдурасул кизи
Ташкентская область Чирчикский край
Педагогический институт узбекского языка
и преподаватель кафедры литературы
xosiyatabdurasulovna@mail.ru

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В УЗБЕКСКИХ ДИАЛЕКТАХ

АННОТАЦИЯ

В статье описаны выражения фразеологизмов в узбекских диалектах, история изучения устойчивых составов и этапы развития. Описаны лингвистические и неязыковые факторы фразеологизмов, источники обогащения фразеологического фонда, образования, сходства и различия литературного языка. Кроме того, высказываются мнения о процессе разделения процесса образования диалектных фразеологизмов на тематические группы и отрицательное значение некоторых фразеологий.

Ключевые слова: литературный язык, фразеологизмы, диалектные единицы, лингвистическая терминология, языковые факторы, нелингвистические факторы, разговорный язык, заученные фразы, идеограммы.

Abdukahhorova Khosiyat Abdurasul qizi

Lecturer at the Department of Uzbek Language and Literature
of the Chirchik State Pedagogical Institute, Tashkent region.

xosiyatabdurasulovna@mail.ru

USE OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN UZBEK DIALECTS

RESUME

The article describes the expressions of phraseological units in Uzbek dialects, the history of the study of stable compositions and stages of development. The linguistic and non-linguistic factors of phraseological units, sources of enrichment of the phraseological fund, education, similarities and differences of the literary language are described. In addition, opinions are expressed about the process of dividing the process of formation of dialect phraseological units into thematic groups and the negative meaning of some phraseologies.

Key words: literary language, phraseological units, dialectal units, linguistic terminology, linguistic factors, non-linguistic factors, spoken language, learned phrases, ideograms.

Bizga ma'lumki, o'zbek tili o'zining ko'p shevaliligi bilan boshqa turkiy tillardan farq qiladi. O'zbek adabiy tili xalq shevalaridan o'ziga ma'naviy ozuqa oladi. Shuning uchun ham shevalar har qanday adabiy tilning asosiy va rivojlantiruvchi poydevori bo'lib xizmat qiladi. Shevalarimizni o'rganish rus sharqshunos olimlaridan E.D.Polivonov, I.I.Zarubin, K.K.Yudaxin, K.K.Borovkov, o'zbek dialektolog olimlaridan A.G'ulomov, A.Aliyev, X. Doniyorov, F.Abdullayev, A. Ishayev, N.Rajabovlar tomonidan tadqiq etilgan. Ular o'zbek shevalarini o'rganishda fonetik, leksik, grammatik xususiyatlariga alohida ahamiyat berishgan.

Ayniqsa, nutqimizda juda ko'p uchraydigan birliklardan biri, nutqimiz ko'rki bo'lgan iboralarni o'rganadigan tilshunoslik bo'limi frazeologiya hisoblanadi. Iboralarni lingvistik terminologiya tili bilan aytsak, frazeologizmlardir. Frazeologizm qadimgi grek tilidan olingan bo'lib, frazis-ibora, logos-tushuncha, ta'limot deganidir. Frazeologik shakllanish til unsurlarining, xususan, ikki yoki undan ortiq so'zlarning o'zaro birlashib, yangi til birligini yuzaga keltirish jarayonidir. Frazeologizmlarni o'rganish XX asrning 50-60-yillarida o'rganila boshlanib, Sh. Rahmatullayev tomonidan frazeologizmlarning grammatik tabiati va lug'aviy jihatlari o'rganilgan. O'zbek shevalari frazeologizmlarini o'rganish mustaqillik yillaridan keyin taraqqiy eta boshladi. Dialektal frazeologizmning shakllanishi murakkab jarayondir. Hozirga qadar frazeologik shakllanish so'z yasallishining davomi sifatida tadqiq etilib, asosiy e'tibor so'z yasallishiga qaratilgan, buning natijasida frazeologik birliklarning shakllanishiga o'ziga xos jihatlarga umuman ahamiyat berilmadi. Hozirgi kunda o'zbek shevalari frazeologizmining leksik va semantik xususiyatlarini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbek tilshunosligida, jumladan, o'zbek shevalarida ham frazeologizmiyaning shakllanish masalalari yaxlit tizim sifatida o'rganilgan. Frazeologik shakllanish masalalari qator tilshunos olimlarning ishlarida o'z ifodasini topgan. A. Shomaqsudov frazeologik fondning boyish manbalari sifatida quyidagilarni keltiradi:

1. Jonli xalq so'zlashuv tili;
2. Kitobiy-adabiy uslub birikmalari;
3. Boshqa tillardan o'zlashgan iboralar.

Frazeologik shakllanish faqat lisoniy omillar bilan emas, balki til egalarining ijtimoiy-siyosiy, hayotiy dunyoqarashlari, urf-odatlar, tarixi va madaniyati lisoniy va nolisoniy omillar bilan bog'liq holda shakllanadi. V. Vinogradov "Frazeologizmlar til elementlariga ega kombinatsiyalaridir va o'ziga yaxlit semantik xususiyatga ega bo'lgan kommunikativ birlik" degan fikrlarni bildirgan. Chunki, dialektal frazeologizmlarning tarkibiy shakllanishi tilning grammatik qurilishi va so'zlarning o'zaro aloqalari, ularning bog'lanish qonuniyatlariga asoslanadi. Demak, frazeologizmlarning shakllanishi lisoniy va nolisoniy omillar bilan bog'liqdir.

O'zbek shevalarida, tilshunoslikda alohida bir so'z sifatida tan olinayotgan frazeologizmlar ham faol ishlatiladi. Ammo ularning dialektal lug'ati haligacha tuzilmagan. Ularning: a) adabiy tildagi

frazeologizmlar bilan o'xshash; b) adabiy tildagi frazeologizmlar bilan o'xshash bo'lmagan turlari bor. O'zbek shevalarida uchraydigan frazeologizmlarga misol tariqasida quyidagilarni keltirishimiz mumkin:

- Damini kesmoq (gapirtirmaslik)
- O'ziminan o'zi griptor (o'zi bilan o'zi ovora).
- It pishak bo'lmoq (o'zaro urishmoq).
- Guruchi suv ko'tarmaydi (tanqidga chidamaydi).
- Devol ushlatip ketdi (aldab ketdi).
- Oyog'i tortmadi (borgisi kelmadi).
- Podachini qizini poda keganda paxmi kiraymish.
- Tili bir qarich (katta gapiradigan).
- Arqasi tutti (jahli chiqdi).
- Ichiga sholi ekkan (ko'p suv ichadigan)
- O'tlab ketdi (boshqa mavzuga otib ketdi).
- Jag'ini yegan (ko'p gapiradigan).
- Laliga solli (noz qildi).
- O'ziga to'ppa kesolmagan, birovga uvra kesaymish (qo'lidan hech ish

kelmaydigan).

Ba'zi holatlarda o'zbek shevalarida qo'llaniladigan iboralar adabiy tilda umuman uchramaydi. Yuqorida keltirilgan iboralar ham adabiy tilda qo'llanilmaydi. Bu iboralarning o'rniga adabiy til normalariga to'g'ri keladigan, hamma uchun tushunarli bo'lgan frazeologik birliklar qo'llaniladi.

Dialektal frazeologizmlarni ham shakllanish ko'lamiga ko'ra guruhlariga ajratishimiz mumkin:

1. Uy-ro'zg'or doirasida shakllangan dialektal frazeologizmlar; kosasi oqarmadi, pichog'i yog' ustida, burgaga achchiq qilib ko'rpa yoqmoq.
2. Dehqonchilik doirasida shakllangan dialektal frazeologizmlar: tomiriga bolta urmoq, ichiga sholi ekkan, qovun tushurmoq.
3. Chorvachilik doirasida shakllangan dialektal frazeologizmlar: ishing bitguncha cho'chqani ham tog'a degin, mulla mingan eshakday, it pishak bo'lmoq, podadan oldin chang chiqarmoq, hech zog' yo'q.
4. Kasb-korlik doirasida shakllangan dialektal frazeologizmlar: arqonni uzun tashlamoq, igna yutgan tozidek, to'nini bichmoq.

O'zbek tilida muayyan shart-sharoitlar taqazosi bilan kasb-korlarga oid frazeologik birliklar uchraydi, jumladan, duradgorlik, kosiblik, to'quvchilik, tikuvchilik doirasida shakllangan frazeologik birliklar juda kam hollarda qo'llaniladi.

Bundan tashqari o'zbek shevalarida uchraydigan frazeologik birliklar salbiy ma'noda ham ishlatiladi. O'zbek tilida shunday frazeologizmlar borki, unda hayvonlarning u yoki bu xususiyatlarini timsollashtirish asosida shakllangan. Hayvonlarning o'ziga xos xususiyatlariga ko'ra: bo'ri – yirtqichlik va ochko'zlik, tulki – ayyorlik va chaqqonlik, ayiq-muruvvatlik, qo'pollik, beso'naqaylik, chumoli – mehnatkashlik, ilon – makkorlik, razillik, eshak – ahmoqlik kabi ramziy belgisi sifatida talqin etiladi.

Hayvonlarning xalq tomonidan talqin etilgan umumiy xususiyatlari timsollashtirish asosida o'zbek tili shevalarida salbiy ma'noli frazeologik birliklar shakllangan. Masalan, ilonning yog'ini yalagan, ilonning oyog'ini sanagan va hokazo.

Bunday salbiy ma'no ifodalaydigan dialektal frazeologizmlar faqat o'zbeklarda emas, balki boshqa xalqlarda uchraydi. Shu sababli "bo'ri yeb ketarmidi", "bo'ri yeydimi" kabi frazeologizmlar paydo bo'lgan. Frazeologizmlarning hosil bo'lishida asosiy rol o'ynagan bunday ramziy obrazlar ko'pgina tillarda umumiylik bilan xarakterlanadi. Lekin, har bir xalqning bunday frazeologik birliklari orasida ma'no va shakliy jihatdan farqli jihatlari uchraydi.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, dialekt va shevalardagi frazeologizmlarni o'rganish, birinchidan, xalqimizning til boyligini, dur-u javohirlarini yig'ish, ikkinchidan, milliy adabiy tilda mavjud bo'lgan frazeologik va ideomatik birikmalarning kelib chiqishi, ularning tub mohiyatini aniqlashda kerak hamda o'zbek shevalari lug'atini tuzishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Demak, frazeologik birliklarni chuqur o'rganish, ularni mavzuiy jihatdan guruhlarga bo'lish lozim. Bunday qoliblashgan turg'un birikmalarni til tarkibidan chiqarmasdan, xalqimiz avloddan-avlodga yetkazishi, shuningdek, uning o'rganilmagan jihatlarini yoritib berish maqsadga muvofiqdir. Bunday frazeologik birliklar so'zlovchining nutqiga rang-baranglik, ta'sirchanlik baxsh etadi. O'zbek shevalarida qo'llaniladigan frazeologik birliklarni o'rganish, ularning lug'atini tuzish o'z tadqiqini kutayotgan dolzarb masalalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aliyev A. Y. O'zbek dialektologiyasidan materiallar. Toshkent: 1974
2. Begmatov E.A. O'zbek adabiy tilining leksik qatlami Toshkent: Fan. 1985.
3. Bo'ronov N. Qoraqalpog'istondagi o'zbek shevalarining leksikasidan. // O'zbek tilshunosligi va adabiyotshunosligi masalalari. T.,1972.
4. Enazarov T.J. O'zbek dialektologiyasi. O'quv qo'llanma. Toshkent: Universitet.2012
5. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining frazeologik birligi. Toshkent: Fan. 1992
6. Rahmatullayev Sh. Leksikologiya va frazeologiya // Hozirgi o'zbek adabiy tili.–Toshkent. 1992.
7. Mamatov A.E. O'zbek tilida frazeologizmlarning struktural o'zgarishi //O'zbek frazeologiyasining dolzarb masalalari (Ilmiy maqolalar to'plami) T.,1990.
8. Murodova N. O'zbek adabiy tili va shevalar leksikasining qiyosiy tadqiqi. T., Fan, 2005.
9. Nazarov K, G'ulomov Y. O'zbek dialektologiyasi. T. Universitet, 1993.
10. Nazarov K. Shimoliy o'zbek shevalari haqida // O'zbek filologiyasi masalalari. T.,1970